

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
**УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ
ТА ПРОЄКТАМИ**

Затверджую

В.о. завідувача кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Т.Б. Семенчук

Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

Викладач	КРАВЧЕНКО Ольга Олексіївна Доктор економічних наук, професор
Посилання профіль викладача на сайті ДУІТ	КРАВЧЕНКО Ольга Олексіївна
E-mail	kravch.olha@gmail.com
Факультет, Кафедра	Факультет Управління і технологій/ Кафедра Фінансів, обліку і оподаткування м. Київ, вул. Івана Огієнка, 19, каб. 608 телефон: +38097-840-05-80
Консультації	Кожен вівторок з 14.00 до 16.00 за ZOOM посилання

Офіційна назва освітньої програми	Менеджмент організацій і адміністрування
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань, спеціальність	07 «Менеджмент» 073 «Управління та адміністрування»
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін професійної підготовки, Вибіркова
Курс / Семестр викладання	1/1
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS / 90 загальна кількість годин
Види та кількість аудиторних занять, денна/ заочна	Лекції – 20 годин / 4 години Практичні заняття – 10 годин / 4 години
Форма контролю	Залік
Локація та матеріально- технічне Забезпечення	Аудиторія згідно з розкладом. Мультимедійний проектор, мережа Internet.

Мова викладання	Українська
Мета вивчення дисципліни	Формування фундаментальних знань теорії і практики оцінювання та аналізу ризиків, механізмів оптимізації наслідків ризикових подій і управління проєктами в умовах нестабільного середовища.
Загальні компетентності	ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
Спеціальні (фахові) компетентності	СК4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації. СК7. Здатність розробляти проєкти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість. СК9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію. СК10. Здатність до управління організацією та її розвитком.
Програмні результати навчання	РН2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення. РН4. Обґрунтовувати та управляти проєктами, генерувати підприємницькі ідеї. РН5. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах. РН6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність. РН16. Виявляти, ідентифікувати, класифікувати гібридні загрози та ефективно на них реагувати в міжгалузевій взаємодії.

ЧИМ ВАЖЛИВИЙ КУРС:

Курс дає можливість розширити світогляд та професійні компетенції шляхом:

- здобуття навичок прийняття рішень в умовах високого ризику;
- здобуття навичок ідентифікації наявних і потенційних ризиків підприємства;
- формування навичок вимірювання та аналізу ризиків відповідно до наявної ринкової ситуації;
- формування навичок розробки заходів щодо оптимізації наслідків ризиків;
- ознайомлення з основними концепціями, поняттями, методами і підходами аналізу проєктних рішень;
- набуття навичок використання інструментарію проєктного аналізу;
- оволодіння процедурами аналізу, порівняння й обґрунтування вибору проєктів;
- оцінювання проєктів щодо маркетингової технології, екологічної, соціальної та інституціональної життєздатності, фінансової та економічної привабливості;
- визначення проблем і завдань реалізованості проєктів.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль 1. «УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ПРОЄКТАМИ»

Змістовий модуль 1. Управління ризиками

Тема 1. Організація управління ризиками

Поняття ризик-менеджменту. Етапи процесу управління ризиком: збір інформації за аспектами ризику, якісний аналіз, методи кількісного оцінювання ризику, розробка заходів щодо оптимізації ризику, прийняття чи відхилення ризикового рішення. Правила управління ризиками.

Тема 2. Методи оцінювання ризиків

Дисперсійний метод оцінювання ризику, основні показники варіації. Імовірнісний метод оцінювання ризику. Визначення ймовірності досягнення б бажаного результату за інтегральною функцією щільності розподілу ймовірностей. Метод β -коефіцієнта оцінювання системного ризику проекту (бізнесу).

Сутність та групування якісних методів оцінювання ризику. Метод мозкового штурму. Загальна характеристика експертних процедур, їх використання для розрахунку рівня ризику проекту. Перевірка узгодженості дій експертів на основі розрахунку коефіцієнта конкордації. Методи асоціацій та аналогій.

Тема 3. Прийняття ризикових рішень в умовах невизначеності

Використання матриць в оцінюванні альтернативних рішень. Критерії прийняття рішень в умовах високої ентропії: максимінний критерій Вальда, мінімаксий критерій Севіджа, критерій недостатнього обґрунтування Лапласа, критерій узагальненого песимізму-оптимізму Гурвіца. Застосування теорії ігор в умовах ризику. Методологічні засади теорії ігор. Класифікація ігор. Чиста та змішана стратегії. Засоби розв'язання завдань теорії ігор. Оптимальна поведінка в умовах специфічних видів ризику.

Методи уникнення ризику. Характеристика основних засобів регулювання ризику: резервування засобів, система вибору клієнтів, залучення зовнішніх джерел, здобуття додаткової інформації, диверсифікація, лімітування, біржове хеджування ризиків.

Тема 4. Методи управління ризиками.

Страховання ризиків. Сутність страхування, суб'єкти та об'єкти страхування. Особисте, майнове страхування та страхування відповідальності. Критерії прийняття рішень щодо страхування ризиків. Страхування вантажів.

Диверсифікація ризиків, її види та сфери застосування. Поняття диверсифікації, сутність політики диверсифікації підприємства, поняття кореляції активів. Причини диверсифікації підприємницької діяльності. Переваги та недоліки диверсифікації. Аналітичний, табличний та графічний методи визначення доцільності диверсифікації.

Оптимізація інвестиційних ризиків. Ризик інвестиційного портфеля. Принципи формування та оптимізація структури портфеля інвестицій. Критерії оцінки інвестиційних проектів. Вплив ризику та інфляції на величину очікуваної ставки відсотку (дисконту).

Змістовний модуль 2. Управління проектами

Тема 5. Концепція проекту та його життєвий цикл

Поняття інвестиційного проекту, його основні ознаки та класифікації. Середовище проекту. Учасники інвестиційного проекту. Життєвий цикл проекту, його стадії, фази та етапи. Ідентифікація інвестиційного проекту. Проектно-кошторисна документація: порядок розроблення, погодження, експертизи та затвердження проектно-кошторисної документації в Україні.

Техніко-економічне обґрунтування інвестиційного проекту: попереднє техніко-економічне обґрунтування інвестиційного проекту, техніко-економічне обґрунтування інвестиційного проекту, передінвестиційні дослідження витрат на підготовку інвестиційного проекту, стратегія підготовки та оцінка інвестиційного проекту.

Тема 6. Стандартні фінансові та неформальні критерії прийняття рішень

Вимоги до сучасних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів. Метод приведеної чистої вартості: особливості застосування та розрахунку, розрахункові формули, критерій оцінки проекту. Метод внутрішньої норми доходності: особливості застосування та розрахунку, розрахункові формули, критерій оцінки проекту. Метод коефіцієнта рентабельності: особливості застосування та розрахунку, розрахункові формули, критерій оцінки проекту. Метод строку окупності: особливості застосування та розрахунку, розрахункові формули, критерій оцінки

проекту. Метод коефіцієнта ефективності інвестицій: особливості застосування та розрахунку, розрахункові формули, критерій оцінки проекту.

Тема 7. Оцінка і прийняття проектних рішень в умовах ризику та невизначеності

Поняття невизначеності та ризику інвестиційного проекту. Види економічних та інвестиційних ризиків. Аналіз ризиків інвестиційного проекту та методи їхньої оцінки. Розподіл проектних ризиків. Особливості страхування зовнішньоекономічної діяльності. Страхування будівельно-монтажних робіт.

Тема 8. Функціональні аспекти управління проектами

Технічний аналіз. Зміст технічного аналізу інвестиційного проекту. Етапи робіт з виконання технічного аналізу проекту. Вибір місця розташування виробничої потужності та її інфраструктури. Вибір технології виробничої потужності. Розробка заходів здійснення проекту.

Мета, завдання та методи соціального аналізу. Передумови проведення соціального аналізу. Основні компоненти та послідовність робіт із виконання соціального аналізу. Поняття соціального середовища проекту. Характеристика населення регіону. Індикатори соціального розвитку регіону. Проектування соціокультурного середовища проекту. Залучення населення до роботи по реалізації проекту.

Цілі, завдання та моделі фінансового аналізу інвестиційного проекту. Оцінка фінансового стану і фінансових результатів діяльності фірми: значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу, склад і структура балансу; аналіз динаміки складу та структури майна підприємства, загальна оцінка; аналіз стану основних засобів та інших необоротних активів; аналіз стану запасів і витрат; аналіз стану розрахунків із дебіторами; аналіз руху грошових коштів. Аналіз динаміки складу та структури джерел фінансових ресурсів: загальна оцінка; аналіз руху власного капіталу; аналіз руху позичкового капіталу; аналіз залученого капіталу і додаткових джерел фінансових ресурсів та їхнього використання.

Передумови до економічного аналізу. Мета і цілі економічного аналізу. Фактори, що впливають на економічну цінність проекту. Визначення економічної вартості та ефективності проекту. Імпортний та експортний паритет цін. Оцінка впливу проекту на економіку країни.

Практичні заняття курсу передбачають виконання ситуаційних, тестових, розрахункових та інших завдань, опитування та дискусії за темами, короткі виступи та презентації з тематики дисципліни.

Тематика практичних занять:

Тема 1. Організація управління ризиками.

Тема 2. Методи оцінювання ризиків.

Тема 3. Прийняття ризикових рішень в умовах невизначеності.

Тема 4. Основні напрями впливу на ризик.

Тема 5. Стандартні критерії оцінювання економічної доцільності інвестиційних проектів.

Тема 6. Оцінка і прийняття проектних рішень в умовах ризику та невизначеності.

Тема 7. Проведення фінансового аналізу проекту.

Тема 8. Проведення економічного аналізу проекту.

Приклади практичних завдань:

Практичне завдання:

При оцінюванні проектів (пряме інвестування) з точки зору інтересів материнської компанії застосовується аналіз скорегованої сучасної вартості (APV). Розрахуйте значення показника та зробіть висновок про доцільність реалізації проекту за наступних умов: а) проект: вартість – \$ 12 млн. ; тривалість – 3 роки; залишкова вартість – \$ 3,2 млн. ; поточний грошовий потік – \$ 8 млн. на рік, до податків; б) фінансування: трирічна позика під 14% річних – \$ 4 млн.; трирічна позика під

9,5% річних – £ 3 млн.; нерозподілений прибуток - £ 1 млн.; с) ризик: значення β в галузі інвестування складає 1,4; d) дані ринку: без ризикова доходність 6%; доходність ринкового портфеля – 16%. е) податки та інше: корпоративний податок в базовій країні – 35%; корпоративний податок в приймаючій країні – 40% (в кінці терміну), рівномірна амортизація, частка доходу дозволена до переказування 50%; на кошти блоковані нараховується 5% дохід на спеціальний 19 державний рахунок; блоковані кошти переводяться в материнську країну після завершення проекту; спот-курс \$2=£1, можливе знецінення долару протягом реалізації проекту на 5% щорічно.

Приклад тестового завдання:

Захисна функція ризику виявляється у:

- а) наданні соціального захисту;
- б) прийнятті інноваційних рішень;
- в) здоланні факторів, які гальмують соціальний прогрес;
- г) аналізі підприємницьких ризиків.

Для стимулювання науково-дослідницького й творчого інтересу здобувачів вищої освіти і здобуття ними навичок наукової діяльності вони залучаються до виконання додаткових видів робіт в певних проєктах, ця діяльність враховується при підведенні підсумків роботи здобувачів вищої освіти у семестрі. Так, наприклад, здобувачам вищої освіти може бути запропоновано виконання рефератів за темами дисципліни «Управління ризиками та проєктами» у вигляді презентацій та захистити її на практичному занятті. Найкращі рекомендуються до виступу на науково-практичній конференції.

Індивідуальні види робіт можуть бути змінені та доповнені за ініціативою викладача або здобувача освіти (за погодженням із викладачем).

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 100 балів Підсумковий контроль – залік
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру.	

Відвідування лекцій:

За відвідування кожної лекції нараховується 1 бал. Максимальна сума становить 10 балів.

Практичні заняття:

Оцінюються за активністю здобувачів освіти на заняттях, їх відповідями, доповідями та ступенем залученості у дискусії (до 7,5 балів).

Максимальна сума становить 7,5 балів за кожне заняття, 90 балів - максимальна сума.

Самостійна робота

Написання та захист реферату (тематика погоджується із викладачем курсу) у вигляді доповіді та/або презентації оцінюються у 10 балів.

Підсумковий контроль - Залік

Здобувач отримує підсумкову оцінку за результатами поточного контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач, становить 100.

Якщо протягом семестру здобувачем за поточним контролем набрано більше 100 балів, то вони прирівнюються до 100.

Додаткові бали до поточного контролю здобувач освіти може отримати, пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни та пройшовши процедуру визнання згідно [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здобувачами вищої освіти ДУІТ](#).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
82-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
75-81		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
64-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
60-63		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки
35-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-34		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

ІНФОРМАЦІЙНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення:

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
  2. Конспект лекцій.
  3. Google Classroom: Управління ризиками та проєктами.
- Електронні ресурси бібліотеки ДУІТ: <https://library.duit.in.ua>.

Список рекомендованої літератури

1. ISO / IEC 31010:2009 Risk management – Risk assessment techniques URL: http://www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=51073.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.03.1991 р.
3. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. Харків: Промарт, 2015. 300 с.
4. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика. К.: Знання, 2015. 470 с.
5. Верба В., Загородніх О. Проектний аналіз. К: Ніка-Центр, 2016. 320 с.
6. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.
7. Внукова Н. М., Смоляк В. А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 180 с.
8. Клебанова Т. С., Раєвнева Е. В. Теорія економічного ризику. Харків: ІД «ІНЖЕК», 2003. 152 с.
9. Шегда А. В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навч. посібник. Київ: Знання, 2008. 271 с.
10. Checkland P. Systems thinking, systems practice. New York: John Wiley&Sons, 1989. 330 p.
11. Cooke R.M. Experts in uncertainty: expert opinion and subjective probability in science. Oxford: Oxford University Press, 1991. 334 p.
12. Godet M. Creating Futures: Scenario Planning as a Strategic Management Tool, Economica, 2001.
13. Principles of forecasting: a handbook for researchers and practitioners / ed. by J.S. Armstrong. Norwell, MA: Kluwer Academic Publishers / Springer, 2001. 849 p.
14. Sterman, J.D. Business dynamics: system thinking and modeling for a complex world. Boston: Irwin/McGraw-Hill, 2000. 982 p.
15. Taleb N.N. The black swan: the impact of the highly improbable. New York: Random House, Inc., 2007. 372 p.
16. Верченко П. І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі та методи): монографія. Київ: КНЕУ, 2006. 272 с.
17. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2015. 252 с.
18. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. К.: ЦУЛ, 2013.
19. Мороз О. В. Оптимальне управління економічними системами в умовах невизначеності та ризику. Вінниця: УніверсумВінниця, 2013. 177 с.
20. Омельченко О. А. Особливості інвестування економічного розвитку в сучасних умовах. К.: Наук. світ, 2004. 66 с.
21. Управління проектами / Мостенська Т.Л., Лобунець Т.В. К.: ВД «Кондор», 2018. 132 с.

Додаткова інформація

Детальнішу інформацію щодо методів навчання, форм оцінювання, самостійної роботи та повного списку літератури наведено у Робочій програмі навчальної дисципліни

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів ДУІТ:

[Кодекс академічної доброчесності Державного університету інфраструктури та технологій](#)
[Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у Державному університеті та технологій](#)
[Положення про Комісію з академічної доброчесності у ДУІТ та Комісію з етики та управління конфліктами у сфері академічної доброчесності у ДУІТ](#)

Порушення [Кодексу академічної доброчесності ДУІТ](#) є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним.

Списування під час контрольних заходів заборонені.

Усі письмові роботи, виконані в електронному вигляді (реферати), перевіряються на наявність плагіату згідно з [Положенням про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, науково-методичних наукових та інших робіт на наявність ознак академічного плагіату у ДУІТ](#). У випадках виявлення порушення – реагування відповідно до [Кодексу академічної доброчесності ДУІТ](#).

Щодо відвідування

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, індивідуальний графік) навчання може відбуватися в он-лайн (або змішаній) формі за погодженням із деканом факультету.

Неформальна освіта

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «[Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здобувачами вищої освіти ДУІТ](#)».